

הזבלית

למורה

- 1. תיאור המשימה:**
המשימה בנויה מטקסט מידע העוסק בזבלית (חיפושית זבל). בטקסט, המופנה לצעירים, משולבת לשון סיפורית. ההפעלות הן של הבנת מידע, הפקת מידע ולשון.
דגשים: הבנת הטקסט, הבנת המידע ושילוב הפוטנציאל של הלשון בהבנת הטקסט.
- 2. תת-סוגה ומטרה חברתית:** הטקסט נכתב למטרת מידוע.
- 3. עולמות השיח:** עיון, שיתוף הלומדים במידע מתחום עולם הטבע.
- 4. שיקולים בבחירת הטקסט:** התמודדות עם טקסט מוסר מידע היא יכולת שפתית הנדרשת בשכבת הגיל. הטקסט מציג נושא מתחום מדעי הטבע המעניין ילדים.
- 5. הקשר תוכני:** מגלים לנמען ידע חדש מעולם הטבע.
- 6. שכבת הגיל:** כיתה ד.
- 7. משך המשימה:** 1-2 שיעורים.
- 8. ההכנות הדרושות למשימה:** אין.
- 9. הציוד הדרוש:** דפים כמספר התלמידים, כלי כתיבה.
- 10. אופי העבודה:** עבודה פרטנית.

תיאור הפריטים במטלה:

מספר הפריט	תיאור הפריט
א.1	איתור מידע מפורש בטקסט
ב.1	הסקת מסקנות
ג.1	זיהוי השורש ומשפחות מילים
ד.1	זיהוי השורש ומשפחות מילים
ה.1	פירוש מילה על פי ההקשר
ו.1	פירוש מילה על פי ההקשר
2	הבנה ויצירת רצף כרונולוגי
3	איתור מידע מפורש בטקסט
4	איתור מידע מפורש בטקסט
5	איתור מידע מפורש בטקסט
6	שימוש במילים נרדפות
7	המרת כינויי קניין חבורים לכינויי קניין פרודים
א.8	מציאת מילה מאותה משפחת מילים
ב.8	הסקת מסקנות
9	השלמת משפטים באמצעות שימוש במילים מאותה משפחת מילים
10	שימוש תקין במילות קישור
11	התאמת כותרת משנה לפסקות
12 שאלת רשות	קישור לידע עולם של הילדים

הזבלית

תשובון

קראו את הקטע הבא, וענו על השאלות שאחריו.

הזבלית

אתם חושבים שרק בני אדם משחקים כדורגל? אם כן, אתם טועים. יש גם חיפושית שמגלגלת כדורים. שמה זְבֵלִית. השם הלא מחמיא הזה הוענק לה משום שהיא ניזונה מזבל, כלומר מֵהֶפְרָשׁוֹת של פְּרוֹת, של סוסים ושל בהמות אחרות. הזבלית אינה יכולה לאכול זבל יבש שהתייבש בשמש. לכן היא משקיעה חלק גדול מְזִמְנָה בהעברת זבל טרי למקום מוֹצָל.

מהי הדרך הקלה ביותר להעביר משהו כבד ממקום למקום? להפוך אותו לגוף עגול ולגלגל אותו. זה בדיוק מה שהזבלית עושה. היא מצוידת היטב למשימה זו: בקצה הראש יש לזבלית "מְסִרְק" ובו שיניים קשות. במסרק הזה היא מפצחת את הקרום הקשה של הזבל שכבר הספיק להתייבש. אז היא אוספת את הזבל הטרי ומגלגלת אותו ברגליה עד שנוצר כדור גדול. אחר כך היא משחקת ב"כדור זבל" – היא מגלגלת אותו למקום שבו קל לחפור מאורה, חופרת מחבוא ומטמינה בתוכו את כדור הזבל.

כל כך הרבה עבודה ובסוף אוכלים זבל... אבל צריך לזכור שמה שנראה לנו זבל יכול להיות מעדן בשביל יצורים אחרים. בכדור הזבל של הזבלית יש חומרים רבים הנחוצים לתזונה שלה. הכדור הזה הוא מחסן האוכל של הזבלית בימים שבהם קשה להשיג זבל. הכדור משמש למטרה נוספת: נקבת הזבלית יוצרת כדור זבל מיוחד, ולתוכו היא מטילה ביצה. הזחל הבוקע מן הביצה מוצא לעצמו מחסן מזון נהדר.

1. א. מדוע קוראים לזבלית בשם זה?

שם שפיא ניזונה מזבל / אוספת זבל / אסתאסת הזבל.

ב. בתחילת הקטע כתוב שהשם 'זבלית' אינו מחמיא לחיפושית. מדוע שם זה אינו מחמיא?

פעם אינו מחמיא כי הוא נגזר מפאילה זבל, ולזבל יש אסתאסת שלילית.

ג. 1. הקיפו בעיגול את המילים שהן מאותה משפחת מילים:

אשפה, זבלית, מזבלה, חיפושית, זיבול, לכלוך, פח, זבלן

2. מה השורש המשותף של כל המילים שהקפתם?

ז.ב.ל

פארה: סימון של מילה שאינה אסתאסת פאילים הזו יקוזז אס סימון נכון. סימון של יותר מילה אחת שאינה אסתאסת פאילים יקבל ציון 0.

ד. חברו בקו את המילים שבטור א להסבר המתאים להן שבטור ב:

<u>טור א</u>	<u>טור ב</u>
זבלית	שם של מקום
מזבלה	שם של חיה
זיבול	שם של פעולה

ה. למילה זבל יש כמה פירושים במילון. מה הפירוש המתאים ביותר למילה זבל בקטע? הקיפו בעיגול את התשובה הנכונה.

1. גללים והפרשות של בעלי חיים או רקבובית של חומרים אורגניים

2. אשפה, פסולת המוצאת מן הבתים

3. כינוי לדבר קלוקל ומאוס

1. מה הפירוש המתאים ביותר למילה זבל במשפט "אבא ביקש מדני לזרוק את הזבל לפח"?
הקיפו בעיגול את התשובה הנכונה.

1. גללים והפרשות של בעלי חיים או רקבובית של חומרים אורגניים

2. אשפה, פסולת המוצאת מן הבתים

3. כינוי לדבר קלוקל ומאוס

2. מה קורה קודם ומה קורה אחר כך?

לפניכם כמה משפטים המתארים את הפעולות שהזבלית עושה. סדרו את המשפטים לפי הסדר שבו הזבלית עושה את הפעולות. ליד כל משפט כתבו את המספר המתאים.
שימו לב, ליד הפעולה הראשונה כבר נכתב המספר 1.

2 _____ הזבלית יוצרת מהזבל כדור.

4 _____ הזבלית חופרת מאורה.

1 _____ הזבלית מוצאת זבל טרי.

3 _____ הזבלית מגלגלת את הכדור למקום שבו היא תחפור מאורה.

5 _____ הזבלית מטמינה את כדור הזבל.

3. מדוע הזבלית יוצרת דווקא כדור מהזבל שהיא אוספת?

כי כדור הוא צורה שנוח לשלול אותה וניתן להעבירו ממקום למקום בקלות.

4. מדוע הזבלית מעבירה את כדור הזבל למקום מוצל?

מכיוון שהזבלית לא אוכלת זבל שפתייב, היא משללת את כדור הזבל למקום שבו לא יתייב / ושמשאר טרי.

או

מכיוון שהזבלית לא אוכלת זבל שפתייב, היא מעבירה את הזבל למקום שמשאר לא יתייב אותו.

5. מדוע הזבל נחוץ לזבלית? כתבו שתי סיבות המופיעות בקטע.
פּוּלִיטִי נִיּוֹנֵה מִזְבֵּל / פּוּלִיטִי מִחֲסֵן מִזְבֵּל אִי / כְּדוּר פּוּלִיטִי פּוּלִיטִי
מִקוּם לִפְנֵי אֵת הַיּוֹנֵה.

6. לפניכם ארבעה משפטים ובכל אחד מהם מילה מודגשת.
החליפו את המילה המודגשת במילה נרדפת או במילים אחרות המסבירות אותה,
וכתבו כל אחד מהמשפטים בלי לשנות את משמעותם.

לדוגמה: במקום לכתוב את המשפט "השם זבלית הוענק לה", אפשר לכתוב את
המשפט "נתן לה את השם זבלית".

א. במקום לכתוב את המשפט "הזבלית מעבירה את הזבל למקום מוצל",
אפשר לכתוב את המשפט -

פּוּלִיטִי מִעֲבִירָה אֵת הַזְּבֵל לְמִקוּם מוֹצֵל.

ב. במקום לכתוב את המשפט "מה שנראה לנו זבל יכול להיות מעדן בשביל
יצורים אחרים", אפשר לכתוב את המשפט -

מִה שֶׁנִּרְאָה לָנוּ זָבֵל יִכּוֹל לִהְיוֹת מַעֲדָן בְּשִׁבִיל יְצוּרִים אֲחֵרִים.

ג. במקום לכתוב את המשפט "הזחל בוקע מן הביצה", אפשר לכתוב את
המשפט -

הַזְּחָל יוֹצֵא מִן הַבִּיצָה.

ד. במקום לכתוב את המשפט "היא מצוידת היטב למשימה", אפשר לכתוב את
המשפט -

יֵשׁ לָהּ אֵת כָּל הַצִּיּוּד הַצָּרִיךְ לְמִשִּׁמָּה / יֵשׁ לָהּ אֵת כָּל הַדְּבָרִים שֶׁיֵּשׁ
צָרִיכָה לְמִשִּׁמָּה / הֵיא מוֹכֵנֶה לְמִשִּׁמָּה.

7. במשפטים הבאים שמתוך הקטע מופיעות מילים מודגשות שניתן לכתוב אותן בשתי מילים נפרדות. כתבו את המילים המודגשות בשתי מילים נפרדות.

לדוגמה:

הזבל הוא **מְזוֹנָה**.

במקום המילה **מְזוֹנָה** אפשר לכתוב את המילים **פּאָזן סאַפּ**.

א. הזבלית משקיעה חלק גדול מְזַמְנָה בהעברת זבל טרי למקום מוצל.

במקום המילה **זְמַנָּה** אפשר לכתוב את המילים **פּאָזן סאַפּ**.

ב. היא אוספת את הזבל הטרי ומגלגלת אותו בְּרִגְלֶיהָ.

במקום המילה **רִגְלֶיהָ** אפשר לכתוב את המילים **פּרִטְלֶייס סאַפּ**.

8. פירוש המילה **מטמון** במילון: "אוסף של דברים יקרים שהוחבאו".

א. מצאו בפסקה השנייה מילה מאותה משפחת מילים של המילה **מטמון** וכתבו אותה.

אטאנא

ב. מדוע אפשר לומר על כדור הזבל שהוא המטמון של הזבלית?

כדור פּלּאָץ פּוּא יקר עָרַךְ עֵבוֹר פּלּאָצִית וּבְדוּמָה אַטאָנאן פּוּא אַטאָנאן באַדנאַפּ.

9. השלימו את המשפטים הבאים, לפי הדוגמה הבאה:

זבל שהשמש ייבשה אותו הוא זבל **אֵיבֵש**.

שימו לב: המילים **ייבשה ומיובש** הן מאותו השורש.

א. כיתה **שסידרו** אותה היא כיתה **אסודרת / אסודרפ**.

ב. כדור **שפוצצו** אותו הוא כדור **אפוצץ / אפוצץ / אפוצץ**.

ג. שער **שסירקו** אותו הוא שער **אסורק / אסורק**.

10. בכל אחד מהמשפטים הבאים השלימו את המילה החסרה מתוך המילים שבסוגריים.

א. הזבלית אינה יכולה לאכול זבל יבש **ולכן** היא מעבירה זבל טרי למקום מוצל. (מפני ש, אף על פי ש, ולכן, כי)

ב. הזבלית מעבירה זבל טרי למקום מוצל **מכיוון** היא אינה יכולה לאכול זבל יבש. (אף על פי ש, אבל, ולכן, מכיוון ש)

ג. הזבלית מפצחת את הקרום הקשה של הזבל **ואחר כך** היא אוספת את הזבל הטרי. (ולכן, אפילו ש, ואחר כך, וקודם)

11. הקטע על הזבלית מחולק לשלושה חלקים העוסקים בנושאים שונים. בחרו **מתוך** מחסן הכותרות את הכותרת המתאימה לנושא המרכזי של כל חלק וכתבו אותה במקום המיועד לכך.

מחסן כותרות:

◆ כיצד הזבלית אוגרת זבל?

◆ עם מי הזבלית משחקת כדורגל?

◆ מדוע הזבל חשוב לזבלית?

◆ היכן הזבלית חיה?

◆ מה היא הזבלית ומה מקור שמה?

כותרת החלק הראשון: אפ פיא פלבלית ומה מקור שמה?

אתם חושבים שרק בני אדם משחקים כדורגל? אם כן, אתם טועים. יש גם חיפושית שמגלגלת כדורים. שמה זבלית. השם הלא מחמיא הזה הוענק לה משום שהיא ניזונה מזבל, כלומר מהפרשות של פרות, של סוסים ושל בהמות אחרות. הזבלית אינה יכולה לאכול זבל יבש שהתייבש בשמש. לכן היא משקיעה חלק גדול מזמנה בהעברת זבל טרי למקום מוצל.

כותרת החלק השני: כיצד פזבליית אולרית זבל?

מהי הדרך הקלה ביותר להעביר משהו כבד ממקום למקום? להפוך אותו לגוף עגול ולגלגל אותו. זה בדיוק מה שהזבלית עושה. היא מצוידת היטב למשימה זו: בקצה הראש יש לזבלית "מסרק" ובו שיניים קשות. במסרק הזה היא מפצחת את הקרום הקשה של הזבל שכבר הספיק להתייבש. אז היא אוספת את הזבל הטרי ומגלגלת אותו ברגליה עד שנוצר כדור גדול. אחר כך היא משחקת ב"כדור זבל" - היא מגלגלת את כדור הזבל למקום שבו קל לחפור מאורה, חופרת מחבוא ומטמינה בתוכו את כדור הזבל.

כותרת החלק השלישי: מדוע פזבל חשוב לזבלית?

כל כך הרבה עבודה ובסוף אוכלים זבל... אבל צריך לזכור שמה שנראה לנו זבל יכול להיות מעדן בשביל יצורים אחרים. בכדור הזבל של הזבלית יש חומרים רבים הנחוצים לתזונה שלה. הכדור הזה הוא מחסן האוכל של הזבלית בימים שבהם קשה להשיג זבל. הכדור משמש למטרה נוספת: נקבת הזבלית יוצרת כדור זבל מיוחד, ולתוכו היא מטילה ביצה. הזחל הבוקע מן הביצה מוצא לעצמו מחסן מזון נהדר

שאלת רשות

12. למדנו מהקטע איך הזבלית שומרת על הטרייות של הזבל שאספה. האם אתם מכירים בעלי חיים אחרים שיש להם דרך מעניינת לשמור על מזונם?

א. כתבו דוגמה של בעל חיים כזה.

ב. כיצד בעל חיים זה שומר על מזונו?

אולר שומר על מזונו בכיסים מיוחדים שבלחיו. או כל דוגמה אחרת של שמירה על פאוכל.

פערפ: תתקבל עס דוגמה לשמירה על מזונו ולא רק לשמירה על טריות מזונו.

ג. גם אנחנו, בני האדם, שומרים על טריות מזוננו. כיצד?

אנו שמים את פאוכל במקרר.

הזבלית

מחווון

ציון						מספר השאלה
0	1	2	3	4	5	
לא ענה			כתב הסבר שאינו מדויק אך מתייחס לאחת המשמעויות של המילה זבל או מילים קרובות לה (פחים, למשל)		כתב הסבר מלא המתייחס במפורש לשימוש בזבל	א1
לא ענה, או כתב הסבר שאינו רלוונטי		כתב הסבר עמום או חלקי	כתב הסבר המציין רק את הדמיון למילה/שורש זבל		כתב הסבר מלא המזכיר במפורש את ההקשר השלילי של השם	ב1
לא ענה, או שגה בכול	הקיף 2 מילים, או כתב את השורש הנכון	הקיף 3 מילים נכונות ולא כתב את השורש הנכון, או הקיף 2 מילים וכתב את השורש הנכון	הקיף 3 מילים נכונות וכתב את השורש הנכון	הקיף 4 מילים נכונות ולא כתב את השורש הנכון	הקיף 4 מילים נכונות וכתב את השורש הנכון	ג1
לא ענה, או שגה בכול	חיבר נכון מילה אחת למשמעותה				חיבר נכון את כל המילים למשמעותן	ד1
לא ענה, או שגה בכול			הקיף נכון את המשמעות באחד מהמשפטים		הקיף נכון את המשמעות בשני המשפטים	ה1-ו
לא ענה, או שגה במיקום כל ההתרחשויות					סידר נכון את כל ההתרחשויות	2
לא ענה, או שגה בכול		כתב הסבר עמום		כתב הסבר נכון אך חלקי המציין רק את הקלות שבהעברה / שבגלגול	כתב הסבר מלא הקושר בין הצורה לקלות ההעברה	3

ציין						מספר השאלה
0	1	2	3	4	5	
לא ענה, או שגה בכול	כתב הסבר מקורי שאינו מופיע בטקסט		כתב הסבר המזכיר רק את התייבשות הזבל בשמש או את העובדה שהזבלית אינה אוכלת אוכל יבש		כתב הסבר הקושר בין העובדה שהזבלית אינה אוכלת אוכל יבש לבין העובדה שבשמש הזבל מתייבש	4
לא ענה, או שגה בכול	כתב סיבה אחת עמומה		כתב סיבה אחת נכונה	כתב סיבה נכונה ועוד סיבה עמומה	כתב שתי סיבות נכונות	5
לא ענה, או שגה בכול	כתב משפט אחד נכון או 2 מילים נכונות ללא המשפט השלם	כתב שני משפטים נכונים או 3-4 מילים נכונות ללא המשפט השלם	כתב 3 משפטים נכונים או שני משפטים נכונים ושניים שמשמעותם קרובה אך אינה מדויקת	כתב 3 משפטים נכונים ומשפט אחד שמשמעותו קרובה אך אינה מדויקת	כתב 4 משפטים נכונים	6
לא ענה, או שגה בכול	הפריד מילה אחת באופן שגוי אך דומה לאותיות השורש של המילה (למשל: הרגל שלה, הזמנה שלה)	הפריד את שתי המילים באופן שגוי אך דומה לאותיות השורש שלהן (למשל: הרגל שלה, הזמנה שלה)	הפריד נכון מילה אחת	הפריד נכון מילה אחת, ואת המילה האחרת הפריד באופן שגוי אך דומה לאותיות השורש של המילה האחרת (למשל: הרגל שלה, הזמנה שלה)	הפריד נכון את שתי המילים	7
לא ענה, או שגה בכול	כתב מילה ממשפחת המילים שאינה מופיעה בטקסט			כתב את המילה הנכונה בשגיאות כתיב	כתב את המילה הנכונה	8א
לא ענה, או כתב הסבר שאינו רלוונטי	כתב הסבר עמום של המונח "מטמון" ורחוק ממשמעותו	רשם הסבר המתייחס לאספקט כללי/מושאל/קונקרטי של המונח "מטמון"	רשם הסבר החלקים של הגדרת המילה "מטמון"	רשם הסבר המתייחס לשני החלקים של הגדרת המילה "מטמון"	רשם הסבר המתייחס לשני החלקים של הגדרת המילה "מטמון" ופירט מדוע כדור הזבל יקר ערך עבור הזבלית	8ב

ציון						מספר השאלה
0	1	2	3	4	5	
לא ענה, או שגה בכול	השלים נכון משפט אחד בלבד	השלים נכון משפט אחד בלבד ומשפט נוסף נכון מבחינת התוכן אך באמצעות מילה שאינה מאותו השורש או באמצעות מילה שאינה מתאימה, אך מהשורש המתאים	השלים נכון שני משפטים	השלים נכון 2 משפטים, ומשפט שלישי נכון מבחינת התוכן אך באמצעות מילה שאינה מאותו השורש או באמצעות מילה שאינה מתאימה, אך מהשורש המתאים	השלים נכון 3 משפטים	9
לא ענה, או שגה בכול	השלים נכון משפט 1		השלים נכון 2 משפטים		השלים נכון 3 משפטים	10
לא ענה, או שגה בכול	בחר כותרת אחת נכונה		בחר 2 כותרות נכונות		בחר 3 כותרות נכונות	11
לא ענה, או שגה בכול	כתב דוגמה ללא הסבר			כתב דוגמה מתאימה אך ההסבר עמום	כתב דוגמה מתאימה והסביר אותה במלואה	12-א-ב
לא ענה, או שגה בכול	כתב דוגמה מתאימה ללא הסבר			כתב רק את המילה מקרר	כתב דרך שבה האדם שומר על טריות מזונו	12ג